

مهندسی خبر در تلویزیون

مهندس حجت‌اله عباسی

اشاره

خبررسانی در دایره علوم ارتباط جسمی مطرح می‌شود و در دهه‌های اخیر مراکز علمی و دانشگاهی با ایجاد رشته‌ها و گرایش‌های علمی متعدد و در مقاطع تحصیلی بالا به توسعه علوم خبری ابعاد گسترده‌ای داده‌اند و پژوهش‌های مترعی در این باره انجام داده‌اند به گونه‌ای که همراه با افزایش شاخه‌های تخصصی علوم ارتباطی و از آنجمله ارتباطات سیاسی، ارتباطات سازمانی و ارتباطات توسعه، مطالعات میان‌رشته‌ای هم در این باره گسترش پیدا کرده است. توجه بیشتر به زمینه‌هایی چون اقتصاد ارتباطات، مدیریت ارتباطات، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری ارتباطات، حقوق ملی و بین‌المللی ارتباطات، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی ارتباطات، تاریخ ارتباطات، جغرافیای ارتباطات و امثال آنها در رشته‌های مختلف دانشگاه‌ها نشانه پراهمیت شدن این نوع مطالعات در جهان کنونی است.^۱

«سرزبندی‌های بیش از حد رشته‌های علوم اجتماعی که لازمه تخصصی شدن عمیق این رشته‌ها بوده است موجب نادیده گرفتن ارتباط سیاسی و کل‌نگری در تعامل بین پدیده‌های مطروحه و کم‌توجهی به نقش رشته‌های دیگر شده است.»^۲ هرچند درباره مطالعات میان‌رشته‌ای علوم ارتباطی نیز فعالیت‌های پژوهشی خوبی انجام گرفته است با این حال سرزبندی‌های رشته‌های علوم

اجتماعی به‌طور مستمر ابعاد تازه‌ای یافته است و از این‌رو مطالعه علوم ارتباطی نراتر از دایره علوم اجتماعی و بررسی تأثیرپذیری یا تأثیرگذاری در دایره سایر علوم - ازجمله علوم فنی و مهندسی - بسیار مفید و سازنده خواهد بود.

خبر، دایره وسیعی از رویدادها و وقایع در زمینه‌های علوم اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، فنی و مهندسی، ریاضی و کامپیوتر، پزشکی، مدیریت، روان‌شناسی، ورزش و دیگر زمینه‌ها را دربر می‌گیرد از این‌رو طرح علمی و هنرمندانه آن یک ضرورت دانشی است.

از جمله مباحث مهمی که در جریان مطالعات بین‌رشته‌ای اهمیت پیدا می‌کند بررسی تعامل بین علوم مهندسی صنایع و علوم خبری است و این بدان معناست که راهکارهای مهندسی صنایع در تولید خبر، به‌کار گرفته شود. نگارنده حاصل این پیوند را «مهندسی خبر» (News Engineering / NE) نامگذاری کرده است و آن را بسیار ممکن می‌داند.

این ایده حاصل اندیشه و تجربیات ۱۵ سال فعالیت در سردبیری، اخبار در دو رسانه وادبو و تلویزیون و تحصیلات عالی نگارنده در مقطع فوق‌لیسانس رشته مهندسی صنایع است.

این طرح به‌علت انتطاف فراوان در فرایند تولید و پخش خبر تلویزیون در ابعاد کوچک و بزرگ کاربرد دارد و می‌تواند شیوای مؤثر برای تولید خبر و استفاده از منابع انسانی خبر در کار برنامه‌سازی تلویزیونی شود.

مهندسی صنایع روش علمی تولید کالا و خدمات است. متغیرهای عمده‌ای از جمله اطلاعات و دانش، روش‌های انجام کار، زمان و منابع (نیروی انسانی، تجهیزات، مواد، سرمایه و...) در تولید خبر نقش دارند و در هر فرایندی از تولید کالا و خدمات از جمله تولید خبر که این متغیرها در آن نقش داشته باشند علوم مهندسی صنایع نیز کاربرد دارد.

خبر یک صنعت پیشرفته است که براساس ارزش‌های خبری توسط دست‌اندرکاران خبر شکل و جهت می‌گیرد و در خط تولید این محصول که ماهیت آن اطلاعاتی است می‌توان از شیوه‌های علوم مهندسی صنایع استفاده کرد و در واقع علوم مهندسی صنایع مراحل تولید و پخش محصول را نظام‌مند و دقت در انجام کار را زیاد می‌کند.

تعریف مهندسی خبر

مهندسی خبر با طراحی و بهبود سیستم‌های دربرگیرنده انسان، اطلاعات و تجهیزات درارتباط است و تلاش می‌کند با درهم آمیختن علوم و فنون خبری و روش‌های علوم مهندسی، نتایج حاصل از این سیستم‌ها را هوشمندانه بهینه کند.

صنعت خبر

مجموعه فعالیت‌هایی که برای تهیه و تولید خبر انجام می‌شود یک‌سری عملیات پیوسته است که حاصل آن، خبر است، از این‌رو متبلور کردن ارزش‌های خبری درون رویداد که آن را خمیرمایه صنعت خبر^۲ نامیده‌اند به راهبردهای عالمانه نیاز دارد. این مجموعه فعالیت‌ها و تصمیم‌ها که ارتباط منطقی و تنگاتنگ با یکدیگر دارند یک «فرایند» را تشکیل می‌دهند، که با استفاده از منابع ورودی، محصول و یا خدمتی را تولید و عرضه می‌کند. منابع انسانی خبر در شکل دادن و پرداخت آن نقش محوری دارند و این خود صنعت پیشرفته‌ای است که به شیوه‌های علمی نیاز دارد.

مهندسی خبر به‌کارگیری فنون ارتباطی و استفاده از اطلاعات، تجهیزات، منابع انسانی و دیگر منابع را با شیوه‌های علمی میسر می‌کند تا محصول به‌دست آمده از ارزش قابل قبول و نتیجه مطمئن برخوردار شود. چون تولیدات خبری متنوع و غیرهمسان است و مدت ساخت هر برنامه با دیگری متفاوت می‌باشد از

مهندسی خبر با طراحی و بهبود

سیستم‌های دربرگیرنده انسان، اطلاعات و تجهیزات درارتباط است و تلاش می‌کند با درهم آمیختن علوم و فنون خبری و روش‌های علوم مهندسی، نتایج حاصل از این سیستم‌ها را هوشمندانه بهینه کند.

مهندسی خبر به‌کارگیری فنون

ارتباطی و استفاده از اطلاعات، تجهیزات، منابع انسانی و دیگر منابع را با شیوه‌های علمی میسر می‌کند تا محصول به‌دست آمده از ارزش قابل قبول و نتیجه مطمئن برخوردار شود.

این‌رو مهندسی خبر درپی آن است که ساخت چنین محصولات متنوعی را با الهام گرفتن از شیوه‌های مهندسی صنایع انجام دهد که از این منظر، دقت و اعتبار زیاد قانونمندی‌های علوم مهندسی به علوم ارتباطی نیز تسری پیدا می‌کند.

مهندسی خبر قصد ندارد با طراحی کلیشه‌های خشک، خبر را در حصار خود قربانی و بی‌روح کند بلکه می‌خواهد تولید خبر را نظام‌مند، اثربخش و کارا، کند و مسیر حرکت فیلم را از ابتدای خط تولید تا انتها یعنی پخش، روان کند.

مهندسی خبر درپی آن نیست، سیستم‌هایی ایجاد کند تا در انتها محصولات ثابت و یکنواختی را تولید کند بلکه به‌عکس درصدد تعیین الگوهای است که موجب تنوع‌بخشی و جذابیت در تهیه و تولید خبر شود، تدبیر عمیق در مرحله‌های تولید، توزیع (پخش) و مصرف (ارائه به مخاطب) محصول خبر از اهداف مهندسی خبر است.

ازجمله مسائل موجود در شبکه‌های خبری تلویزیونی یا بخش‌های متعدد، وجود مجموعه‌ای از تحریریه‌ها و گروه‌های کاری با دامنه فعالیت گسترده است که ضرورت «تولید انبوه خبر» را مضاعف می‌کند، بحث متقابل دست‌اندرکاران تولید و پخش خبر که هر یک اختیارات و امتیازات خاصی برای کار خود قائل هستند، اختلاف نگرش و سلیقه در کار

ایجاد می‌کند و عناصر پخش در جایگاه تصمیم‌گیرندگان نظام کیفیت از پخش بعضی تولیدات اجتناب می‌کنند که این خود زمینه اختلاف سلیقه‌ها را فراهم و در کار رسانه خلل ایجاد می‌کند. نتایج حاصل از این پژوهش، اختلاف بین عوامل تولید و پخش خبر را در حد رضایت‌بخشی از بین می‌برد.^۲

ایجاد مرزبندی شفاف و دقیق بین وظایف تولید و پخش و از بین بردن تداخل وظایف و کاهش اصطکاک بین پخش و تولید از ثمرات آن است. این تداخل از آنجا ناشی می‌شود که دست‌اندرکاران تولید خبر اغلب معتقدند ایده و عوامل و طراحی و مراحل تولید محصول خبر تا پایان مراحل تولید مربوط به آنان است و دست‌اندرکاران پخش نیز معتقدند که چون توزیع‌کننده محصول خبر هستند باید سلیقه و علاقه آنها در تولید محصول لحاظ شده باشد و از این‌رو باید از ابتدای خط تولید ایده‌های آنها نیز جاری و ساری باشد. این تفکر به‌ظاهر منطقی و دوسویه منشأ آشفتگی و ایجاد موانع ارتباطی در کار رسانه می‌شود. طرح مهندسی خبر با تعیین شیوه‌های انجام کار و تحدید حوزه فعالیت و تدقیق وظایف، به این آشفتگی‌ها خاتمه می‌دهد.

طرح مهندسی خبر بنا ندارد با دست بردن در ارزش‌های خبری، مصنوعاتی ارائه دهد که واقعی نباشند بلکه درصدد آن است که ارزش‌های خبری در شایسته‌ترین شکل خود ارائه شوند. این مهم بدین خاطر است که اگر هزار خبرنگار به صحنه یک رویداد اعزام شوند نتیجه کار تمام آنها با یکدیگر متفاوت خواهد بود. هرچند ممکن است مشترکات خبر تهیه شده توسط آنان بسیار زیاد باشد. از این‌رو آنچه که شالوده مهندسی خبر را تشکیل می‌دهد بهترین شکل تولید و ارائه خبر، آن‌هم نه به‌صورت تصنعی بلکه به‌صورت واقعی است.

اهداف شش‌گانه مهندسی خبر

مهندسی خبر شش هدف عمده و کلیدی را تعقیب می‌کند. اهدافی که باید به‌طور هم‌زمان در فرایند تولید و پخش خبر تحقق یابند. این اهداف شالوده اساسی محصول خبر هستند که با تحقق آنها بستر مناسبی برای تهیه و ارائه خبر ایجاد می‌شود. اهداف شش‌گانه مهندسی خبر به‌شرح زیر است:

۱- جامع‌نگری؛

۲- پربارسازی؛

۳- نوآوری؛

۴- کیفیت؛

۵- سرعت؛

۶- بهره‌وری.

کنترل، هماهنگی و ارزشیابی فرایند خبر ایجاد و سیستم عدم تمرکز را در فعالیت‌های اجرایی منطبق با وظایف هر بخش خبر ایجاد می‌کند.

۲. پربارسازی

پربارسازی خبر در واقع بحث تأمین محتوا است که اقبال عمومی مخاطبین به رسانه نیز تا حد قابل توجهی به آن مربوط است.

دستیابی به ارزش‌های خبری درون رویدادها و وقایع به مهارت‌های برجسته‌ای نیاز دارد که با تأمل و تأکید لازم درباره آن می‌توان محتوای خبر را به خوبی تأمین کرد.

مهندسی خبر با طراحی و پیش‌بینی سیستم‌های لازم، کار تعمیق و پربارسازی خبر را که ارتباط دوسویه با سلاقی و علایق مخاطبین رسانه دارد با نگرش سیستمی مورد توجه قرار می‌دهد.

در پربارسازی خبر تمام اطلاعات اساسی و مهم رویداد با طراحی از قبل اندیشیده شده فراهم و به‌طور موجز و پرهیز از طولانی‌شدن کلام ارائه می‌شود.

۳. نوآوری

خبر از جمله محصولات است که با هیچ محصول و کالای صنعتی قابل مقایسه نیست و هر خبر ویژگی‌های خاص خود را دارد. مخاطبین خبر همیشه علاقه دارند در جریان خبرهای جذاب و متنوع قرار گیرند از این‌رو تنوع بخشیدن و نوآوری در مراحل طراحی و تولید این محصول به خلاقیت برجسته‌ای نیاز دارد. تفکر خلاق در تولید خبر می‌تواند موجب نوآوری و شکستن کلیشه‌های رایج در مراحل تولید و توزیع خبر شود. با به‌کارگیری فنون مهندسی خبر انعطاف فوق‌العاده‌ای در ساختار و محتوای خبر ایجاد می‌شود که به آن تنوع می‌بخشد و دست‌اندرکاران خبر همیشه در صدد نوآوری و ارائه خبر خواهند بود.

۴. کیفیت

کیفیت، کلیه ویژگی‌ها و عملکردهای خاص یک محصول یا خدمات است که با ارزیابی آن می‌توان تعیین کرد یک محصول یا خدمات به‌طور رضایت‌بخشی اهداف استفاده از آن را برآورد ساخته یا نساخته است. اگر به امور برنامه‌سازی به عنوان یک فعالیت توجه شود، مشخصه‌های کیفی را می‌توان به روش ساخت برنامه، محتوای پیام، روش انتقال،

نمودار شماره ۱- اهداف مهندسی خبر



■ مهندسی خبر بنا ندارد با دست بردن در ارزش‌های خبری، مصنوعات‌ای ارائه دهد که واقعی نباشند بلکه درصدد آن است که ارزش‌های خبری در شایسته‌ترین شکل خود ارائه شوند.

■ مهندسی خبر شش هدف عمده و کلیدی جامع‌نگری، پربارسازی، نوآوری، کیفیت، سرعت و بهره‌وری را تعقیب می‌کند.

■ شیوه‌ها و روش‌های علمی مهندسی خبر با ممانعت از کارهای موازی، نیروها را کارا و مؤثر و تسلط مدیریت بر مجموعه را افزایش می‌دهد.

۱. جامع‌نگری

فرایند تولید خبر یک سیستم جامع و زنجیره‌ای از فعالیت‌های مرتبط به هم است که در ایستگاه‌های متعدد کاری انجام می‌شود. مهندسی خبر در پی نظام‌ساز کردن اجزا و زیر سیستم‌های این فرایند است بطوری که آنها را در قالب یک سیستم جامع سازماندهی و شرح وظایف هر ایستگاه کاری را به‌طور شفاف بیان کند و به‌کارگیری شیوه‌های علمی را در آنها میسر سازد.

با تبیین شرح وظایف زنجیره‌های تولید و پخش علاوه بر اینکه کار، ضابطه‌سند و هدفمند می‌شود نقش سلیقه‌های فردی و اطلاعات گم‌شده کاهش می‌یابد.

شیوه‌ها و روش‌های علمی مهندسی خبر با ممانعت از کارهای موازی، نیروها را کارا و مؤثر و تسلط مدیریت بر مجموعه را افزایش می‌دهد. مهندسی خبر سیستم کامل و متمرکز در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، نظارت و

زمان و زبان برنامه‌سازی، اهداف و نتایج موردنظر برنامه، میزان توجه مخاطبین، روش ارائه مطالب، بهره‌گیری مناسب از منابع و مواردی از این قبیل تلقی کرد.

در آن دسته از رسانه‌هایی که عملیات نظارت و کنترل کیفیت برنامه در انتهای فرایند تولید و پخش انجام می‌گیرد چون در این مرحله تقریباً بیش از نود درصد هزینه‌های ساخت رخ داده است در صورت قابل استفاده نبودن برنامه برای پخش، هزینه‌های فراوانی به هدر می‌رود. با اجرای مهندسی خبر می‌توان از وقوع چنین ضایعاتی جلوگیری کرد و مشکلات تولید را در هر مرحله به آسانی تشخیص و نسبت به رفع آنها اقدام کرد.

اطمینان از کیفیت خبر باید فراگیر و جامع باشد و در مراحل قبل از تولید، هنگام تولید و پخش انجام شود و هدف آن اطمینان یافتن از صحت عمل است.

مهندسی خبر، تولید با کیفیت محصولات خبر را تضمین می‌کند، با اجرای این فرایند ضایعات کم و کنترل نظارت فراگیر و راهبردهای کیفیتی در تمام مراحل فرایند تولید خبر به کار گرفته می‌شود و دقت در تمام مراحل تولید زیاد می‌شود و در نتیجه اعتبار نتایج کار افزایش می‌یابد.

۵. سرعت

به‌هنگام ساخت برنامه خبری نقایص و کمبودها نمایان می‌شوند و بعضاً سردبیران به ناچار مجدداً اکیپ‌های خبری خود را برای تکمیل زنجیره خبر چنانچه از لحاظ زمانی و مکانی امکان‌پذیر باشد به محل وقوع رویداد اعزام و یا این نقیصه را به شکلی جبران می‌کنند و این خود موجب اتلاف زمان و کاهش سرعت در خبررسانی می‌شود.

با اجرای مهندسی خبر می‌توان از این ضایعه جلوگیری کرد. آنچه که یک سیستم خبررسانی را فعال و پویا می‌کند، سرعت در خبررسانی است و اگر بهترین خبرها در موقع مناسب ارائه نشوند کارایی و اثربخشی لازم را نخواهند داشت. وقتی سرعت در خبررسانی یک اصل مهم است، ایستگاه‌های کاری باید فعالیت‌های خود را به ترتیبی انجام دهند که نقش بازدارنده نداشته باشند. از این رو باید تلاش وسیعی را در قبل از تهیه برنامه برای نقشه و طراحی برنامه خبری مبذول داشت و از کمترین فرصت‌ها نیز باید بهره جست که این

خود موجب می‌شود محتوا و کیفیت خبر فدای سرعت نشود.

سرعت و نظارت در خبر، شمشر دو لبه است که باید به شکلی بین دو لبه آن تعادل برقرار کرد در غیراین صورت از یک طرف بیشتر می‌برد و خسارت برجای می‌گذارد.

اگر در مرحله نظارت تأکید زیاد شود اصل مهم سرعت در خبررسانی زیر سؤال می‌رود و اگر فقط به سرعت توجه و شیوه‌های نظارتی کم‌رنگ شود خبر از باب محتوا و کیفیت لطمه خواهد دید. بنابراین مراحل برنامه‌ریزی، طراحی، نظارت و آماده‌سازی خبر باید به شکلی انجام شود که ضمن تأمین محتوا و کیفیت برنامه خبری، اصل مهم سرعت در آن نیز لحاظ شود.

۶. بهره‌وری

بهره‌وری، هدف اساسی سازمان‌های تولیدی (تولید کالا و خدمات) در عصر حاضر است و به عنوان شاخصی اساسی و نسبی کارآمد برای سنجش و ارزیابی فعالیت‌های انجام شده در مقایسه با منابع مصرف شده در یک سیستم سازمانی محسوب می‌شود.

در یک سیستم کاری نسبت خروجی‌های سیستم (فعالیت‌های انجام شده) به ورودی‌های سیستم (منابع مصرف شده) نسبی را نشان می‌دهد که می‌توان از طریق آن استفاده درست، به موقع و مؤثر از منابع را سنجید. فعالیت‌های انجام شده به تنهایی نمی‌تواند کارآمدی فعالیت‌های فردی یا جمعی یک سیستم سازمانی را بیان کند و در واقع باید دید که فعالیت‌های انجام شده به چه قیمتی تمام شده است، منابع مصرف شده برای آن چقدر بوده است و نکته مهمتر این که از چه روش‌هایی برای تولید استفاده شده است.

مهندسی خبر طراحی شیوه‌ها و راهبردهایی است که بهره‌وری منابع انسانی، تجهیزات، دانش و اطلاعات و بهره‌وری زمان را افزایش می‌دهد و مخاطبین خبر نیز می‌توانند در فرصت‌های اندک از اخبار و اطلاعات رسانه بهره مناسب ببرند.

الگوی دوگام و هفت مرحله

برای تحقق اهداف شش‌گانه مهندسی خبر یعنی جامع‌نگری، پربارسازی، نوآوری، کیفیت، سرعت و بهره‌وری الگوی دوگام و هفت

مرحله طراحی شده است.

در فرایند تولید و پخش خبر دوگام اساسی «تولید» و «پخش» است.

تولید و پخش خبر در رسانه‌ها معمولاً در دو حالت با مدیریت واحد و یا مدیریت مستقل تحت نظارت مدیریت عالی فعالیت می‌کنند و این الگو برای هر دو حالت قابل اجرا است.

در هریک از این ساختارها در مرحله اجرای شیوه دو گام و هفت مرحله، تفاوت قابل ملاحظه‌ای مشاهده نمی‌شود. در حالتی که تولید و پخش با مدیریت مستقل باشند، گام اول مربوط به تولید و گام دوم مربوط به پخش است که در واقع در دو کارگاه کاری جداگانه انجام می‌شوند و در حالتی که تولید و پخش با مدیریت واحد باشند هر دو گام در یک کارگاه

■ با به‌کارگیری فنون مهندسی خبر
انعطاف فوق‌العاده‌ای در ساختار و
محتوای خبر ایجاد می‌شود که به
آن تنوع می‌بخشد و
دست‌اندرکاران خبر همیشه در
صدد نوآوری و ارائه خبر خواهند
بود.

کاری انجام می‌شود که در سطوح پایین تغییرات جزئی دارد. به‌هرحال انجام هفت مرحله برای دو نوع ساختار سازمانی تقریباً یکسان است (نمودار شماره ۲)

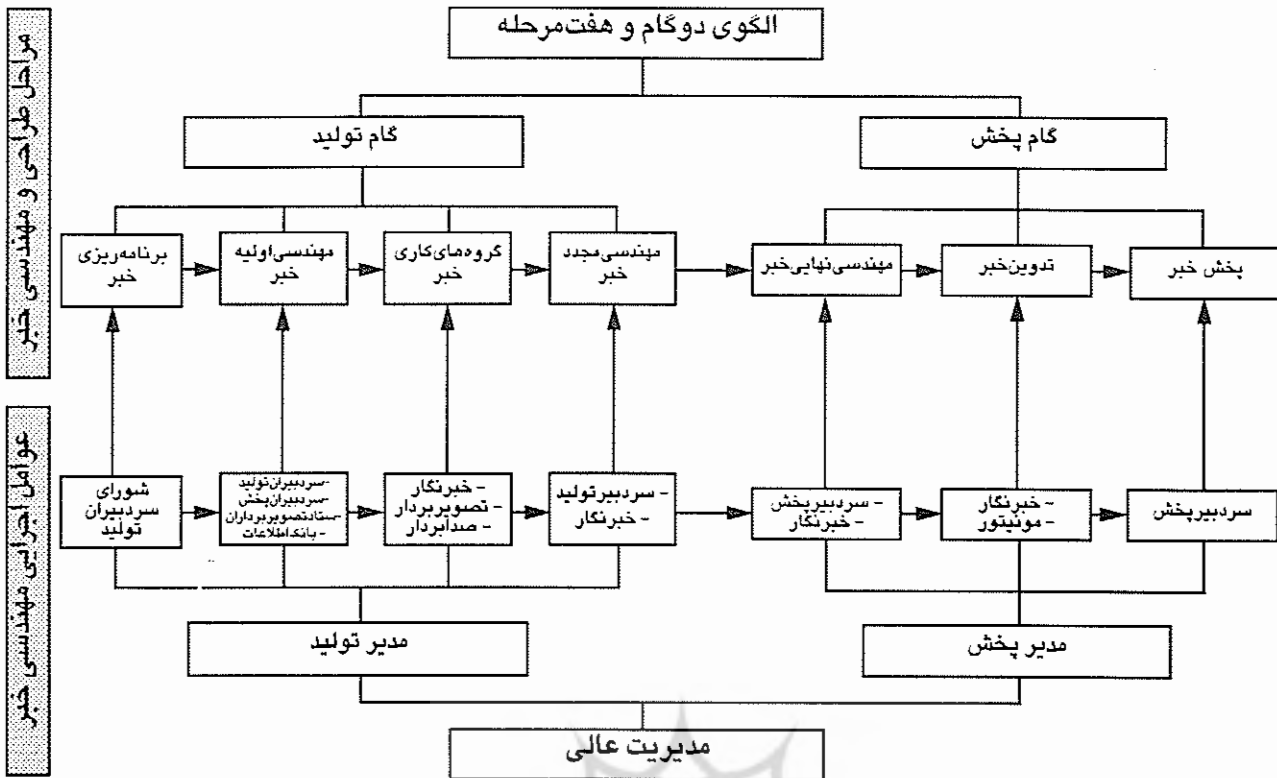
منابع انسانی که در فرایند خبر کار می‌کنند نیز بر دو دسته تقسیم می‌شوند:

۱. نیروهای ورودی؛

۲. نیروهای خروجی؛

کلیه نیروهایی که در تولید خبر کار می‌کنند نیروهای ورودی خبر و کلیه نیروهایی که در پخش خبر کار می‌کنند دست‌اندرکار محصول خروجی خبر هستند و تحریریه‌ها و گروه‌های کاری مختلف پشتیبان نیز در یکی از این دو دسته سازماندهی می‌شوند.

نیروهای ورودی، کار تهیه، تنظیم و تولید خبر و نیروهای خروجی کار گزینش، آماده‌سازی رسانه‌ای، ارائه و پخش خبر را به عهده دارند.



دیگر منابع به جلسه پیشنهاد داده‌اند موضوع‌هایی که نیاز به مهندسی اولیه یعنی بررسی ساختار محتوایی دارند، موضوع آنها شفاف و همراه سایر جزئیات در فرم‌های ویژه یادداشت می‌شود و پس از «تحدید» یعنی تعیین گستره و دامنه موضوع و «تدقیق» یعنی وحدت موضوع و جلوگیری از پراکندگی، برای طرح در «کمیته پردازش» خبر به ترتیب زمان وقوع و اهمیت آنها دسته‌بندی و به این کمیته ارسال می‌شوند.

فعالیت‌های خبری که در این ستاد بررسی می‌شوند از لحاظ ساختاری به دو دسته «خبر» و «گزارش خبری» تقسیم می‌شوند. مراد ما از «خبر» رویدادهایی هستند که باید بلافاصله یا مدت کمی پس از تهیه پخش شوند و «گزارش‌های خبری» به مواردی اطلاق می‌شود که به سرعت خبر، کهنه نمی‌شوند و تاریخ مصرف آنها تقریباً بیشتر است.

فعالیت‌های خبری از نظر وقوع نیز به دو دسته قابل پیش‌بینی و غیرقابل پیش‌بینی تقسیم می‌شوند.

دسته اول:

خبرها و گزارش‌های خبری قابل پیش‌بینی این‌گونه خبرها پنج دسته هستند:

- مهندسی خبر، تولید با کیفیت محصولات خبر را تضمین می‌کند، دقت در تمام مراحل تولید زیاد می‌شود و در نتیجه اعتبار نتایج کار افزایش می‌یابد.
- سرعت و نظارت در خبر، شمشیر دولبه است که باید به شکلی بین دولبه آن تعادل برقرار کرد در غیراین صورت از یک طرف بیشتر می‌بُرد و خسارت برجای می‌گذارد.

سیاست‌گذاری‌های خبری رسانه به عهده این ستاد است. این ستاد به‌طور همیشگی در حال دریافت پیشنهادات از منابع متعدد برنامه‌ریزی برای تولید خبر است و جلسات مستمر و روزانه آن ترجیحاً در پایان هر روز در مدت کوتاهی تمام برنامه‌های پیش‌بینی شده بالاخص برنامه‌های روز بعد را بررسی می‌کند. در این جلسه درباره ارزش خبری، موقعیت زمانی و مکانی موضوع، اهمیت خبر متناسب با اهداف رسانه و اکیپ‌های موردنیاز، مدت زمان و ساختار شکلی آن بحث و تبادل نظر می‌شود و پس از بررسی کلیه سوژه‌هایی که سردبیران تولید هر سرویس یا

گام «تولید خبر» در چهار مرحله و گام «پخش خبر» در ۳ مرحله انجام می‌شود و ساخت محصول خبر نیز ۳ مرحله دارد. مرحله اول: جمع‌آوری اطلاعات؛ مرحله دوم: محصول حین ساخت؛ مرحله سوم: محصول نهایی. مراحل اول و دوم مربوط به گام تولید خبر و مرحله سوم مربوط به گام پخش خبر است.

مراحل اجرایی الگو

مرحله اول: برنامه‌ریزی تولید خبر
سوژه‌های خبری معمولاً در جلسات سردبیران سرویس‌های مختلف تولید خبر-که معمولاً موضوعی و یا در منطقه جغرافیایی خاص فعالیت می‌کنند- با حضور مدیر تولید یا مسؤول شورای سردبیران بحث و بررسی می‌شوند. این جلسه که هر روز تشکیل می‌شود در واقع برنامه‌ریزی تولید خبر است. در این جلسه کلیه موضوع‌هایی که از منابع متعدد از جمله پخش خبر دریافت شده و سردبیر تولید بررسی‌های مقدماتی را درباره آنها انجام داده است، برای تصمیم‌گیری بررسی می‌شوند. این جلسه در جایگاه ستاد برنامه‌ریزی تولید و یا شورای طرح و برنامه قرار دارد و هرگونه برنامه‌ریزی تولید خبر متناسب با

۱. خبرها و گزارش‌های خبری برای برنامه‌ریزی سالانه مانند مناسبت‌های ملی و بین‌المللی.
۲. خبرها و گزارش‌های خبری برای برنامه‌ریزی ماهانه مانند آغاز سال تحصیلی در ماه مهر.
۳. خبرها و گزارش‌های خبری برای برنامه‌ریزی هفتگی مانند مناسبت‌های هفته و یا افتتاح یک طرح ملی.
۴. خبرها و گزارش‌های خبری روزانه مانند رویدادهای روز از جمله ورود یک هیأت عالی‌رتبه سیاسی.
۵. گزارش‌های خبری کشوری مانند وضعیت صنایع روستایی و غیره، تاریخ مصرف این دسته گزارش‌ها بسیار زیاد است و سردبیران پخش معمولاً تعدادی از آنها را در کشوی میز خود نگه‌داری می‌کنند تا در مواقع احتمالی با کمبود خبر و گزارش خبری مواجه نشوند.

دسته دوم:

خبرها و گزارش‌های خبری غیرقابل پیش‌بینی

این گونه رویدادها هم سه دسته هستند:

۱. رویدادهایی که معمولاً به‌طور غیرمنتظره رخ می‌دهند و بعد از وقوع از وجود آنها می‌توان مطلع شد و مدت زمان کمی برای پوشش خبری آنها وجود دارد، این‌گونه خبرها اغلب طرفداران زیادی نیز دارد و مخاطبین آنها به‌طور مداوم جریان آنها را پیگیری می‌کنند مانند وقوع زلزله ویران‌کننده و سقوط هواپیما و موارد دیگر، این‌گونه خبرها غالباً در دسته حوادث هستند.
۲. گزارش‌های خبری که به دنبال وقوع ناگهانی خبرها، دستور تهیه آنها داده می‌شود مانند تهیه گزارش از وضعیت سقوط هواپیماها در جهان در سال ۱۹۹۷ پس از وقوع یک سانحه سقوط هواپیما.
۳. خبرها و گزارش‌های خبری که به هنگام تهیه برنامه خبری متولد می‌شوند، که آن را «زایش خبرهای جدید» می‌نامیم. مانند هنگام تهیه برنامه خبری از یک گردهمایی بزرگ یک واقعه آتش‌سوزی یا خوارت فراوان نیز در محل گردهمایی رخ دهد.

خبرهای دسته اول معمولاً قابل برنامه‌ریزی هستند و بین ۱۲ تا ۲۴ ساعت برای

برنامه‌ریزی آنها فرصت در اختیار می‌باشد و طرح مهندسی خبر برای آنها کاملاً قابلیت اجرایی دارد. خبرهای دسته «دوم» به علت غیرقابل پیش‌بینی بودن کمتر قابلیت برنامه‌ریزی دارند و خبرنگار به عنوان مسئول اکپ خبری می‌تواند به هنگام حرکت در مسیر محل رویداد از طریق وسایل مخابراتی از جمله تلفن سیار یا سردبیر تولید، و سردبیر پخش خبر هماهنگی‌های لازم را انجام دهد.

این‌گونه خبرها و گزارش‌های خبری بلافاصله پس از تهیه، به‌هنگام برگشت در مسیر، خبرنگار آخرین هماهنگی‌های لازم را برای مهندسی خبر با سردبیر تولید انجام و به محض ورود به رسانه بلافاصله مطالب تهیه شده را در اختیار سردبیر پخش قرار می‌دهد.

در هر حال در خبرها و گزارش‌های دسته اول و دوم در صورت کمبود وقت و فرصت خبرنگار بخشی از تصمیمات را راساً خود اتخاذ می‌کند و مهندسی نهایی آن را با سردبیر پخش خبر انجام می‌دهد.

مرحله دوم:

مهندسی اولیه

مرحله دوم الگو، مهندسی اولیه است. گسترده بودن دامنه موضوعات و ساختار شکلی و محتوایی خبر موجب شده است که نتوان برای آن استاندارد مشخص و معنی‌تاریف کرد و البته این بدین معنی نیست که هیچ‌گونه راهکار و شیوه‌ای برای تهیه خبر و گزارش‌های خبری وجود ندارد بلکه یک سری اصول کلی در تهیه و تولید خبر تعریف شده است. با این حال هر خبر به طراحی ویژه خود نیاز دارد. نقش عوامل دست‌اندرکار خبر در پرداخت موضوع و محتوا و شکل دادن ساختار آن بسیار با اهمیت است.

مهندسی اولیه در تعیین و برآورد امکانات، تجهیزات و منابع مختلف بسیار مهم است و در این مرحله باید تلاش شود با کمترین هزینه بهترین نتیجه را طراحی و ارائه داد.

مهندسی اولیه چون در مرحله قبل از تهیه خبر و گزارش خبری انجام می‌شود از این‌رو قدم مهمی در اطمینان کیفیت محصول خبر محسوب می‌شود.

مهندسی اولیه خبر را کمیته‌ای به نام «کمیته پردازش خبر» انجام می‌دهد.

کمیته پردازش خبر

این کمیته کار مهندسی اولیه خبر را به عهده دارد و اعضای آن را سردبیران تولید و پخش، مسؤول بانک اطلاعات خبر و مسؤول ستاد تصویرپردازان تشکیل می‌دهد. این کمیته بلافاصله پس از جلسه ستاد برنامه‌ریزی در پایان هر روز مصوبات این جلسه را دریافت و درباره ساختار، محتوا و منابع خبر و گزارش‌های خبری تعیین شده روز بعد که نیاز به پردازش دارند بحث و تبادل نظر می‌کند. اعضای این جلسه به لحاظ ایجاد سرعت در تصمیم‌گیری بین ۵ تا ۷ نفر است، که یک نفر از آنها به عنوان دبیر کمیته تعیین می‌شود.

حضور سردبیران پخش خبر در این جلسه برای ارائه نکات الزامی موردنظر پخش، به

مهندسی خبر با طراحی و پیش‌بینی سیستم‌های لازم، کار تعمیق و پربارسازی خبر را که ارتباط دوسویه با سلايق و علایق مخاطبین رسانه دارد با نگرش سیستمی مورد توجه قرار می‌دهد.

هنگام تهیه و تولید خبرها و گزارش‌های خبری به منزله فراگیر شدن کیفیت خبر از آغاز خط تولید آن است.

در این جلسه درباره ساختار موضوع‌های خبری از جمله انواع پلاتو و نریشن، افکت، مصاحبه با کارشناس، مردم و شاهدان رویدادها و تعداد موردنیاز و مدت زمان هر یک و محتوای موضوع‌های خبری از جمله محتوای پلاتو و نریشن محتوای اظهارات کارشناسان و شاهدان وقایع و شیوه‌های تصویربرداری و منابع موردنیاز (منابع انسانی و تجهیزات و اطلاعات) بحث و تصمیم‌های لازم اتخاذ می‌شود.

هر چقدر تعداد سوژه‌های خبری زیاد باشد بحث‌ها فشرده‌تر انجام می‌شود مثلاً اگر قرار است درباره تولید ۲۵ برنامه خبری بحث و تبادل نظر شود باید درباره هر برنامه بین ۱ تا ۳ دقیقه بحث شود تا سرعت افزایش یابد. در این کمیته ابتدا درباره خبرها و سپس درباره گزارش‌های خبری براساس اولویت زمانی وقوع و اهمیت آنها تصمیم‌گیری می‌شود که تعیین اولویت‌ها به عهده دبیر کمیته است.

نتایج حاصل از مهندسی اولیه همزمان در برگ «طرح مهندسی خبر» ثبت می‌شود و به سردبیر تولید تحویل می‌شود و خبرنگار با هماهنگی سردبیر آن را تهیه می‌کند. نقش اساسی خبرنگار از این مرحله آغاز و تا مرحله پخش یعنی پایان کار ادامه دارد و او مسؤول اجرایی خبر و گزارش خبری است.

تولید بهنگام خبر (Just in time)

خط تولید خبر باید بهنگام باشد. برنامه‌ریزی به موقع، تهیه به موقع اطلاعات و منابع موردنیاز ساخت خبر، انجام به موقع مراحل ساخت محصول خبر و پرداخت آن و عرضه به موقع آن به پخش خبر را «تولید

■ مهندسی خبر طراحی شیوه‌ها و

راهبردهایی است که بهره‌وری

منابع انسانی، تجهیزات، دانش و

اطلاعات و بهره‌وری زمان را

افزایش می‌دهد.

■ مهندسی خبر یک طرح کار بردی

است که می‌تواند برای

دست‌اندرکاران خبر رسانه‌ها

بالاخص خبر تلویزیون مفید واقع

شود.

بهنگام خبر» گویند.

کمیته پردازش برای بهنگام کردن تولید خبر اولین بخش خبری استفاده‌کننده هر برنامه خبری را معین می‌کند. تمام مراحل بعدی مهندسی خبرها براساس این برنامه زمان‌بندی با توافق سردبیر تولید و خبرنگار هر بخش تعیین می‌شود. هر چقدر فاصله بین وقوع رویداد و پخش آن کوتاه باشد سرعت عمل بیشتری نیاز است و مراحل مهندسی خبر باید ضرب‌الاجل پیموده شود و شاید فاصله آنقدر کوتاه باشد که سردبیران ناچار شوند از بعضی مراحل دست بردارند چرا که ارزش سرعت عمل در پخش خبر در بعضی مواقع فزاینده‌تر از هر هدف دیگر از جمله تأمین محتوا است. از جمله مزایای «تولید بهنگام خبر» این است که اغلب خبرها و گزارش‌های خبری به موقع به دست سردبیران پخش خبر می‌رسد و این به سردبیر اعتماد و قوت می‌بخشد و نگرانی‌ها و استرس او را برای تنظیم کداکتور پخش خبر کاهش می‌دهد.

مرحله سوم:

گروه‌های کار خبر

«گروه‌های کار» نیروی عملیاتی خبر در صحنه رویدادها هستند و کار تهیه و جمع‌آوری اطلاعات خبر به عهده این گروه‌هاست. تصمیمات ستاد برنامه‌ریزی و کمیته پردازش خبر از طریق سردبیر تولید با خبرنگار برنامه در میان گذاشته و شیوه‌های انجام کار به‌طور شفاف بیان می‌شود. آنچه مهم است هر تجمعی را نمی‌توان گروه نامید، گروه باید دارای هدف‌ها، شرح وظایف، رهبری و اعضای متناسب و معقول باشد تا به نتیجه مطلوب برسد. گروه‌های کار که اعضای آن را خبرنگار، تصویربردار، صدابردار و راننده و بعضاً دستیار تصویربردار تشکیل می‌دهد باید به‌طور هماهنگ و منسجم عمل کنند. هرگونه اطلاعات مربوط به کار باید به سرعت در درون گروه جریان یابد تا هیچ مانعی در تهیه برنامه پیش نیاید یعنی هیچگونه موانع ارتباطی نباید ایجاد شود و سلسله مراتب گروه نیز باید حفظ شود تا گروه با شتاب درونی مواجه نشود. خبرنگار در جریان مهندسی اولیه موضوع خبر یا گزارش خبری قرار می‌گیرد، مسؤلیت تبیین وظایف تصویربردار، صدابردار و سایر عوامل به‌عهده اوست که قبل از حرکت یا به‌هنگام حرکت در مسیر، هماهنگی‌های مقدماتی را با اعضای گروه کار انجام می‌دهد.

خبرنگار نیز قبل از تهیه برنامه درباره موضوع خبر، موقعیت زمانی و مکان موضوع، منابع خبر و ویژگی‌های آنها اطلاعات ضروری را جمع‌آوری می‌کند که این خود در انجام مراحل کار بسیار بااهمیت است.

خبرنگار پس از استقرار در موقعیت برنامه، ارزیابی بسیار سریع از جوانب کار را انجام می‌دهد و وظایف اعضای گروه را تعیین می‌کند و عملیات تهیه برنامه آغاز می‌شود. در این مرحله اطلاعات پیش‌بینی شده در مهندسی اولیه تهیه می‌شود و در صورتی که تهیه بعضی از موارد امکان‌پذیر نباشد از آنها صرف‌نظر می‌شود و موارد جدیدی نیز که موضوعیت خبری داشته باشد پوشش داده می‌شوند. چنانچه دامنه تغییرات آنچنان وسیع باشد که برنامه‌های خبری جدید متولد شوند خبرنگار از فرصت استفاده کند و از طریق اکیپ خبری آنها را به تصویر می‌کشد.

مرحله چهارم:

مهندسی مجدد

مهندسی مجدد برای بازسازی کیفیت ارائه محصولات است و به معنای تفکر مجدد و شروع دوباره برای انجام اصلاحات است. وقتی اطلاعات ضروری تولید خبر فراهم شد خبرنگار آخرین وضعیت مطالب جمع‌آوری شده را به اطلاع سردبیر تولید می‌رساند و سردبیر با دیدن سریع «راش‌ها» مغایرت‌ها با طرح مهندسی اولیه را مشخص و طرح مهندسی مجدد برنامه خبری را با هماهنگی خبرنگار در مدت کوتاهی تهیه می‌کند. در این مرحله پس از بازبینی و نظارت سریع، تصویربرنامه، برنامه خبری نیز به دقت تهیه و درباره انتخاب تصاویر، ترتیب و محتوای هر بخش و مدت اجرای آنها گفت‌وگو و تصمیم‌گیری می‌شود.

مهندسی مجدد خبر درباره محصول حین ساخت انجام می‌شود و در این مرحله ممکن است تغییراتی در محتوا و یا ساختار خبر ایجاد شود. در این مرحله می‌توان اصلاحات را با هدف یا تکمیل بخش‌هایی از طرح انجام داد و طرح مهندسی مجدد خبر را مهیا کرد. این مرحله نیز نقش اساسی در تضمین کیفیت محصول خبر دارد.

مهندسی مجدد خبر آخرین مرحله گام تولید و حاصل آن محصول در حین ساخت است که همراه با طرح مهندسی مجدد و تصویرنامه برنامه خبری به سردبیر پخش ارائه می‌شود.

مرحله پنجم:

مهندسی نهایی

طرح مهندسی مجدد محصول خبر، توسط خبرنگار به سردبیر پخش خبر ارائه می‌شود و سردبیر پس از بازبینی تصاویر و مطالعه تصویرنامه در جریان طرح و محتوای گزارش خبری قرار می‌گیرد. در این مرحله کار سردبیر پخش دشوار نیست زیرا از یک طرف نقطه نظرات کارشناسان پخش خبر قبل از تهیه برنامه خبری رعایت شده است و از طرف دیگر در مرحله مهندسی مجدد آخرین اصلاحات انجام پذیرفته است. در این مرحله سردبیر پخش نقطه‌نظرات خود را متناسب با طرح مهندسی مسجده سیاست‌های پخش و وضعیت برنامه‌های پخش خبری خود برای مونتاژ ارائه

طرح مهندسی خبر

موضوع:
خبرنگار

تاریخ:
شماره آفیش:

طرح کرده‌اند در واقع براساس فرهنگ معیار برنامه سازی تولید شده‌اند و در فرایند ساخت آنها برنامه «مدیریت کیفیت جامع» (Total Quality Management) "T.Q.M" نیز اعمال شده است. در چنین شرایطی محصولات تولیدی جامع، با کیفیت و قابل بخش هستند و سردبیران بخش از آنها استقبال می‌کنند. بخش، نقش توزیع‌کننده محصول خبر را به عهده دارد و مخاطبان خبر مصرف‌کننده آن هستند. کیفیت محصول برای توزیع‌کننده و بالاخص مصرف‌کننده اهمیت زیاد دارد و چون مصرف‌کننده مستقیماً در انتخاب محصول نقشی ندارد نیروهای تولید و بخش خبر باید با تشخیص دقیق نیازهای مخاطبین این حساسیت را درک و نقش خود را ایفا کنند.

محتوی	ساختار	مهندسی اولیه
پلاتو: تریشن: مصاحبه‌ها: افکت: جلوه تصویری: سایر توضیحات:	پلاتو: ابتدایی □ میانی □ انتهای □ تریشن □ تعداد سطر: مصاحبه: مسنول □ کارشناس □ مردم □ افکت □ جلوه‌های تصویری □ مدت آنتم‌ها: پلاتو □ تریشن □ مصاحبه □ (ثانیه) افکت □ جلوه تصویری □ سایر توضیحات:	
اعضاء دبیر کمیته پردازش		

نتیجه

مهندسی خبر یک طرح کاربردی است که می‌تواند برای دست‌اندرکاران خبر رسانه‌ها بالاخص خبر تلویزیون مفید واقع شود، نگارنده براین باور نیست که این طرح جامع و مانع است بلکه آن را فتح‌بایی هر چند ناچیز در این زمینه می‌داند. اجرای این طرح در خط تولید و بخش بسیاری از برنامه‌های خبری تلویزیونی در مدت دو سال تجربه و ارزیابی و نتیجه مطلوب نیز عاید شده است.

شاید مخاطبین این طرح که معمولاً دست‌اندرکاران خبر رسانه‌ها هستند مراحل کار پیشنهاد شده در این طرح را برحسب ظاهر کندکننده کار خبر تلقی کنند ولی این باور صحیح نیست و این طرح راهکارهای استفاده هوشمندانه و عالمانه از منابع مختلف و زمان را تعیین می‌کند و برای کلیه دست‌اندرکاران خبر بالاخص خبر تلویزیون نتایج دور از انتظاری را به ارمغان می‌آورد. □

پی نوشت:

۱. معتمدزاده، کاظم. وسایل ارتباط جمعی - ج ۱، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۷۱، مقدمه چاپ دوم.
۲. مجله تدبیر، ش ۴۱، ص ۱۴ و ۱۵.
۳. جناب آقای یونس شکرخواه در کتاب ارزشمند «خبر» از اصطلاح «صنعت خبر» استفاده کرده‌اند که بسیار با مسما است.
۴. این اختلاف در اغلب محیط‌های تولیدی صنعتی نیز به‌شکلی بین مدیران تولید و مدیران اطمینان کیفیت محصول وجود دارد و راه‌حل رفع آن اجرای مدیریت کیفیت تراکبیر (T.Q.M) است.
۵. مجله صنعت و توسعه، ش ۸، ص ۱۳.

جمع‌بندی نظر سردبیر تولید و خبرنگار

مهندسی مجدد
اعضاء سردبیر تولید

جمع‌بندی نظر سردبیر بخش و خبرنگار

مهندسی نهایی
اعضاء سردبیر بخش

خبرنگار انجام می‌شود. مونیتور به «شات‌لیت» تصاویر تهیه شده نیاز مبرم دارد و این کار قبلاً توسط دستیار تصویربردار و یا خبرنگار انجام شده است. بازسازی ساختار و محتوای خبر در این مرحله مطابق طرح مهندسی نهایی انجام می‌شود. تعیین نماها، صحنه‌ها، مدت و ترتیب آنها و استفاده از تصاویر اینسرت (Insert)، گرافیک، آرشیوی و طرح‌های کامپیوتری نیز در این مرحله انجام می‌شود.

مرحله هفتم:

بخش خبر

برنامه‌هایی که شش مرحله قبلی را

می‌دهد و خبرنگار در اتاق تدوین با قرار گرفتن در کنار مونیتور بر تدوین برنامه مطابق با تدابیر اندیشیده شده، نظارت و همفکری می‌کند. در مرحله مهندسی نهایی نقطه نظرهای سردبیر بخش به‌خوبی تأمین می‌شود و به لحاظ اینکه درمیان باری است که محصول در حین ساخت بازبینی و کنترل می‌شود اعتبار کیفیت محصول را افزایش می‌دهد.

مرحله ششم:

تدوین خبر

در این مرحله بازآفرینی موضوع براساس داستان یا سناریو برنامه و طرح مهندسی نهایی در اتاق تدوین توسط مونیتور با هماهنگی